

ערך שכר ועונש

ונדרשת בט' אופנים

אוצר החכמה

שליח, ואם כן כדין טען טענה זו תן לי שכרי היום, מכח שכתבת ביומו תתן שכרו ולא תלין וגו'.

אוצר החכמה

ובזה יבואר כוונת המדרש פ' ואתחנן (ילקוט רמז תתט"ו) על פסוק אתה החלות להראות את עבדך וגו', אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם שארי בני אדם לא ראו את תמונתך ולא דיברו עמך פנים אל פנים, ואני פה אל פה דברתי עמך, שנאמר (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו, לכך אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה דתלה תניא בדלא תניא, דאטו בשביל שדיברה עמו השכינה בעצמו לכך יכנס לארץ. אמנם לדרכינו אתי שפיר, כי טענת משה היה שאמר אעברה נא וגו' מכח לא תלין פעולת שכיר וכדכתבינא, רק דעל זה קשה הא על כרחך אין זה טענה נכונה, דאם לא כן קשה בהא דקי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולא אמרינן האי סברא דלא תלין, ולזה אמר משה רבונו של עולם בשלמא שאר בני אדם לא ראו את תמונתך ולא דיברו עמך פנים אל פנים רק אני דברתי עמם, והוא כמו על ידי שליח, ואם כן כדין הוא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואפילו הכי אינו עובר משום

הנה מצינו גבי משה שאמר (דברים ג כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', וטענתו היה שאמר לפני הקב"ה (דב"ר פי"א ס"י) רבונו של עולם כתבת בתורתך גבי שכיר יום (דברים כד טו) ביומו תתן שכרו וגו' (ויקרא יט ג) לא תלין פעולת שכיר וגו', ואם כן הדין נותן שתתן לי שכרי היום בעולם הזה, ולכך אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, עכ"ל המדרש. ולכאורה צריך ליתן טעם לזה, דמה ראה משה לטעון טענה זו יותר מכל ישראל, דהא סבר רבי יעקב (קידושין לט:) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואם כן בכל ישראל שייך לטעון טענה זו ביומו תתן שכרו לא תלין פעולת שכיר.

לבן נראה דהענין כך הוא, דתמן תנינן (בבא מציעא קי:) האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים, והלך השליח ושכרם, אין בעל הבית עובר משום לא תלין, וגם השליח אינו עובר משום לא תלין, ע"כ. וגם הקב"ה שכר אותנו על ידי השליח דהיינו משה, ולכך סבר רבי יעקב שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואינו עובר משום לא תלין כדין השוכר את הפועל על ידי שליח יו.

אמנם סברא זו לא שייך כי אם נגד כל ישראל, מה שאין כן לגבי משה דהוא עצמו מפי הגבורה שמע ולא על ידי

קו) ועיין בסידור כתר יוסף בפירושו על אבות מה שמפרש המחבר בזה בתחלת פרק א'.

שכירות, והטעם דיש לאדם דין אומן משום שקיבל האדם על עצמו לעשות הנשמה לכלי על ידי התורה ומצות.

ותירוץ זה אינו אלא אם אמרין דהתורה והמצות הוא לנו במתנה, מה שאין כן אם אמרין דאין לנו במתנה התורה והמצות, אם כן דינו כמו אם צבע הכלי על ידי הסמנין או על ידי הצבע של הבעל הבית דלא קנה אומן בזה השבח כלי, דהאומן לא השביח כלום כי אם הסמנין של הבעל הבית, והאומן אגר ידיה הוא נוטל כמו דאמרין בבבא קמא ריש הגוזל עצים (דף צט.), ועיין בערך צדיקים (אופן ג) באריכות שם.

אופן הג'

משום דאמרין בגמרא (בבא מציעא קיב.) לדעת אחד דקבלן אינו עובר משום לא תלין, דדוקא דשכיר יום הוא דעובר, והאדם יש לו דין קבלנות שעליו לקיים דוקא כל תרי"ג, דאם לא קיימם האדם כולם ומת, צריך נפשו להתגלגל באיזה גוף עד שמקיים הנותרים, ואז נפשו יוצאת מן הגוף כמו שכתבו המקובלים (תיקוני זוה"ק דף קלב.). מה שאין כן אם אמרין יש לאדם דין שכיר יום להקב"ה ולא קבלן, אם כן נסתר תירוץ זה ועובר משום לא תלין ודו"ק.

אופן הד'

כמו דאמרין במדרש (ויק"ר פכ"ח ס"א) דכל מה שמסגלין בתורה ובמצות די להם

לא תלין כדין השוכר את הפועל על ידי שליח, אבל אני פה אל פה דברתי עמך שנאמר פה אל פה אדבר בו, ואם כן כדין הוא שתתן לי שכרי היום בעולם הזה, וכדי שלא תעבור על לאו דלא תלין פעולת שכיר כדין השוכר את הפועל על ידי עצמו, ולכך אעברה נא ואראה את הארץ, דהיינו בעבור שמירת תורתי וחוקותי ודו"ק.

הדרך להא שהקשתי לעיל בהא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והלא יש לאדם דין שכיר יום לגבי הקב"ה, והאיך עובר הקב"ה משום לא תלין פעולת שכיר עד בוקר, ויבואר בתשעה אופנים:

אופן הא'

משום דפסקינן בחו"מ (סימן של"ט ס"ו) דהנותן כלי לאומן לתקנה ותקנה, ושהא אצלו אפילו לאחר עשרה ימים, אין הבעל הבית עובר משום לא תלין. וגם להאדם יש לו דין אומן שקיבל עליו לתקנה להנשמה על ידי קיומו התורה והמצות, וכל זמן שלא החזיר הנשמה דהוא הכלי, ליד בעל הבית דהיינו ליד הקב"ה, אז אין עובר הקב"ה משום לא תלין, מה שאין כן כשמת האדם שמחזיר הנשמה ליד הקב"ה, אז עובר משום לא תלין, וחייב ליתן לו שכרו לאחר מיתתו.

אופן הב'

משום דיש לאדם דין אומן להקב"ה, ופסקינן בש"ס (בבא מציעא קיב.) דבאומן אין בו משום לא תלין מטעם דאומן קונה בשבח כלי, ומיקרי זבינא ולא

אופן הז'

שמעתי מגיסי אב"ד מהר"ר יצחק ווילנר משום דהקב"ה שכר אותנו על ידי משה, ואמרינן בש"ס (בבא מציעא קי:): דשוכר את הפועל על ידי השליח אינו עובר הבעל הבית משום לא תלין, וכדפירשנו לעיל גבי משה.

אופן הח'

דאף דכתיב ביומו תתן שכרו, מכל מקום לא קשה מידי, ומטעם דיומו של הקב"ה הוא אלף שנים (ב"ר פ"ח ס"ב), ואם כן מצד הדין אינו עובר הקב"ה על לא תלין או על ביומו, רק אחר כלות אלף שנים, ומה שנותן הקב"ה לאדם מקודם כלות אלף זהו [לפנים מן] שורת הדין.

אופן הט'

משום דכל העולם הזה הוא בדמיון לילה אחד, והעולם הבא הוא בדמיון יום אחד (עיין פסחים ב:), וכמו שאמרו רז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, והוא דאטיא כדעת התנא (בבא מציעא קי:): שכיר לילה אינו עובר עליו בלילה ההוא כי אם ביום של אחריו ודו"ק.

כתב בזרע ברך חדש (פ' תבא ראשון) הטעם דנתן הארץ לישראל בשכר המצות, ואף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא דנתינת הארץ לא היה כי אם שכר בטילה ולא השכר מצוה ע"כ.

מה שמזריח עליהם השמש וירח, וכל השכר שנותן הקב"ה הוא אינו מן החיוב כי אם לפנים משורת הדין, נמצא דאינו עובר משום לא תלין דהא יהיב להם השכר מצוה בעוה"ז דהיינו זריחת השמש ביום וירח בלילה. ועיין מזה בשיר המעלות הב'.

אופן הה'

משום דהאדם הוא בדמיון פועל להקב"ה כל ימי חייו, והסוף מיקרי לאחר מותו, ואטיא כמ"ד בגמרא (בבא מציעא סה.) דאין שכירות משתלמת אלא בסוף, ועיין בזה באריכות בערך צדיקים (אופן ז) ובערך יסורין ויעקב (אופן ג).

אופן הו'

משום דיש לאדם דין שומר חנם, ומה שהקב"ה נותן לאדם השכר מצוה הוא לפנים משורת הדין, וכמו דאמרינן (אבות פ"א מ"ג) הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ואם כן אין שייך כאן לא תלין פעולת שכיר.

ומטעם זה אין הקב"ה יכול לענוש את האדם אף שלא קיים המצות עשה, משום דמצות עשה הוא כמו גניבה ואבידה, וגם על מצות לא תעשה אם חטא בשוגג או באונס דהוא מעין גניבה ואבידה דפטור בשומר חנם, כי אם עבר אדם על מצות לא תעשה ובמזיד הוא מעין פשיעה דחייב בשומר חנם.

וזהו הטעם דהקב"ה נותן לאדם בימי חייו כל צרכו, ואף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא דמה שנותן לאדם בעולם הזה אינו כי אם השכר בטילה, דעל ידי התורה או על ידי קיום המצות מבטל האדם ממלאכתו, ואם כן מטעם זה נותן הקב"ה לאדם בעולם הזה השכר בטילה, ^(המעלה הט') ובא נותן הגוף

שכר מצוה, וזה אינו שייך כי אם על קיום מצות עשה שהוא בקום עשה ושייך בו שכר בטילה, אבל אם קיים מצוה לא תעשה שהוא בשב ואל תעשה איך שייך שכר בטילה, דאדרבה אם עבר על מצות לא תעשה הוא מבטל ממלאכתו, ועיין מזה בשיר המעלות ^{אזה"ח 1234567} (המעלה הט') באריכות.

לכאורה

המקור

המקור

המקור

המקור

המקור

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

צפנת פענח חדש <מהדורה חדשה> : יוסף בן משה מפרמישלה (28) { } עמוד מס': 249 הודפס ע"י אוצר החכ